

שרביטן מצוי *Ephedra foeminea* ושרביטן ריסני *Ephedra aphylla* - פורחים בהר ובמישור החוף (ספטמבר 2015)

כתב: אבי שמידע

רבים ממטפסי הארץ שייכים לקבוצת פורחי הסתיו (בנוסף לגיאופיטים ולסלקיים מדבריים): זוהי קבוצה קטנה וחשובה שעליה נמנים **קיסוסית קוצנית, טמוס מצוי, אספרג החורש** ורוב מיני ה**שרביטן**. ה**שרביטן** הוא היחיד מביניהם המואבק בעיקר על ידי הרוח אך אמוץ דפני מצא כי מבקרים בו גם חרקים לרוב, בשל טיפות הצוף המצויים דווקא בראש אברי הנקבה.

מימין - שרביטן מצוי, מראה כללי. צילם: גדי פולק ©
משמאל - שרביטן ריסני, מראה כללי. צילם: שלמה קאין ©

קשה מאוד להבדיל בין מיני הסוג **שרביטן** בישראל. בחבל הים-תיכוני ישנם למזלנו רק שני מינים: **שרביטן מצוי *Ephedra foeminea*** ו**שרביטן ריסני *Ephedra aphylla***. לאחרון שפה ריסנית זעירה בקרומי העלים העוטפים את מפרק הגבעול. בנוסף לכך, **שרביטן מצוי** פורח בעיקר בסוף הקיץ ובסתיו ואילו **שרביטן ריסני** פורח בעיקר באביב. תצפיותינו בשנים האחרונות מגלות כי יש פרטים של שרביטן ש"אינם נשמעים לספר" והם פורחים לחילופין באביב, בקיץ או בסתיו. רק עזרה מצידכם, הקוראים ותצפיות נוספות בטבע יעזרו לפתור את התעלומה. התיאוריה חוזה כי "כדאי" לפרטים באוכלוסיה של מין ביולוגי מסוים לפרוח בשיא של עונת הפריחה של הפרטים האחרים, שכן אז גדל הסיכוי למירב ההפריה

בין הנקבות והזכרים. בפועל ניתן לראות כי שיא הפריחה של שיחי הזכר מקדים את שיא פריחת הנקבות בעשרה ימים לפחות. כדאי לבדוק ולאשש קביעה זו בתצפיות נוספות.

מימין - אצטרובל זכרי של שרביטן ריסני. צילם: שלמה קאין ©
במרכז - אצטרובל זכרי של שרביטן מצוי. צילם: עוז גולן ©
משמאל: אצטרובל נקבי בשל של שרביטן מצוי. צילם: גדי פולק ©
לחצו על התמונות להגדלה

הסוג **שרביטן** שייך לקבוצה מיוחדת בחשופי הזרע חסרי פרחים שבהם אברי הרבייה (האבקנים והביציות) אינם ממוקמים בפרחים אלא מאורגנים באצטרובלים. כל מיני השרביטן בעולם הם דו-ביתיים (פרטי הזכר והנקבה נפרדים), כלומר כל אצטרובל ("פרח") הוא חד-זוויגי. בשנים האחרונות נעשו מחקרים פורצי דרך בכרומוזומי מין של האדם, בבעלי-חיים ובצמחים ובהם גילו מחד את הקשר המולקולרי בין קביעת הזוויג לתורשה הגנטית ומאידך את הקשר בין קיום קביעת המין על ידי כרומוזומי מין. מתברר כי למעט מאוד מיני צמחים יש כרומוזומי מין. עובדה אינה מפתיעה שכן רוב הצמחים הם הרמפרודיטים. המפתיע הוא שלאותם מיני צמחים אשר הם דו-ביתיים, יש כרומוזומי מין, לדוגמא - תמר, אלה ואחרים. האם לשרביטן יש כרומוזומי מין? הדבר לא נבדק עדיין, אנו משערים שכך הוא ורק מחקר עתידי יאשש השערה זו.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2015 שרביטן מצוי *Ephedra foeminea* ושרביטן ריסני *Ephedra aphylla* - פורחים בהר ובמישור החוף (ספטמבר 2015), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/ephedra-09-2015>